

Ústavní základy veřejné moci a její organizace

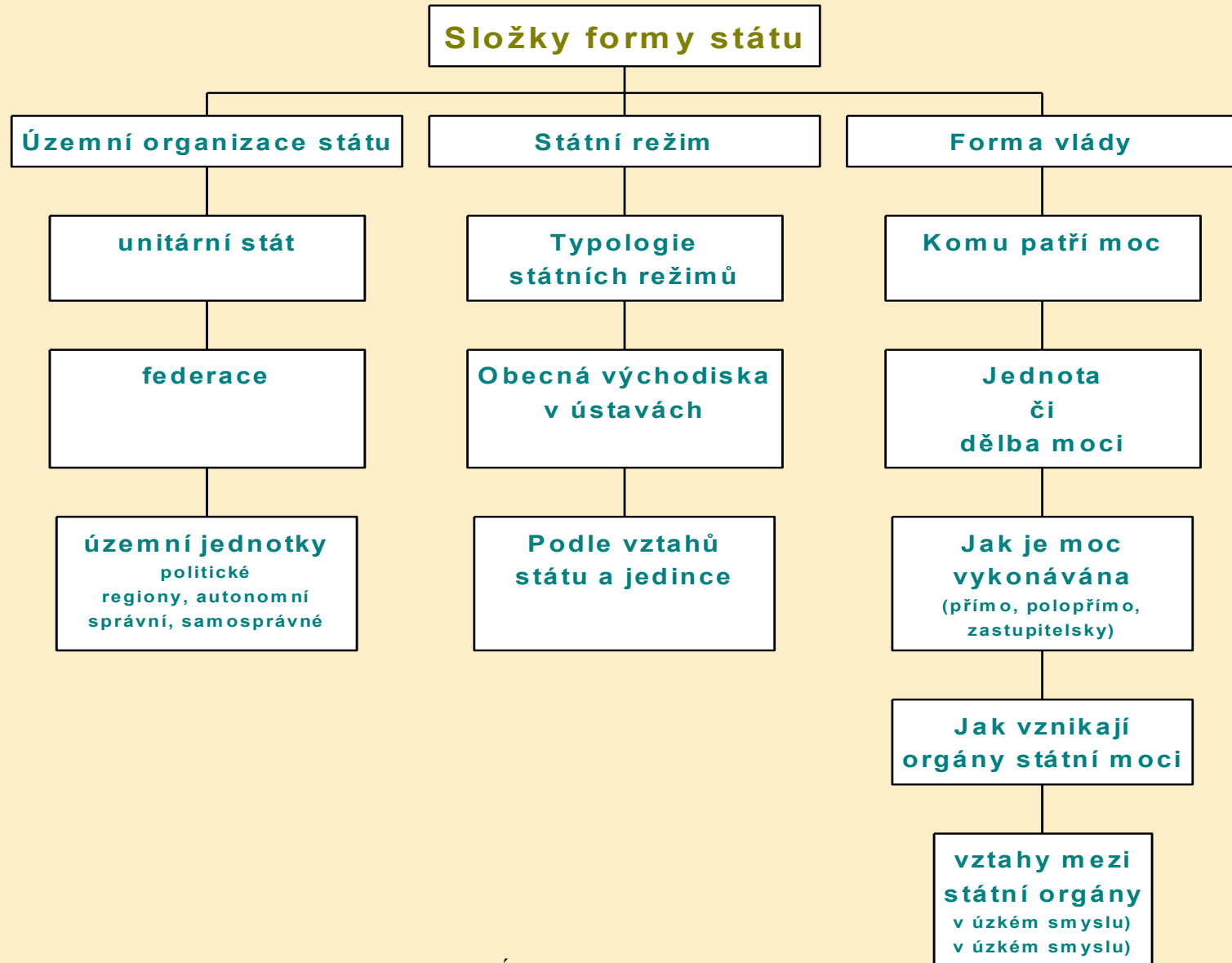
Podklady pro konzultaci č. 2 a 3

Jan Filip

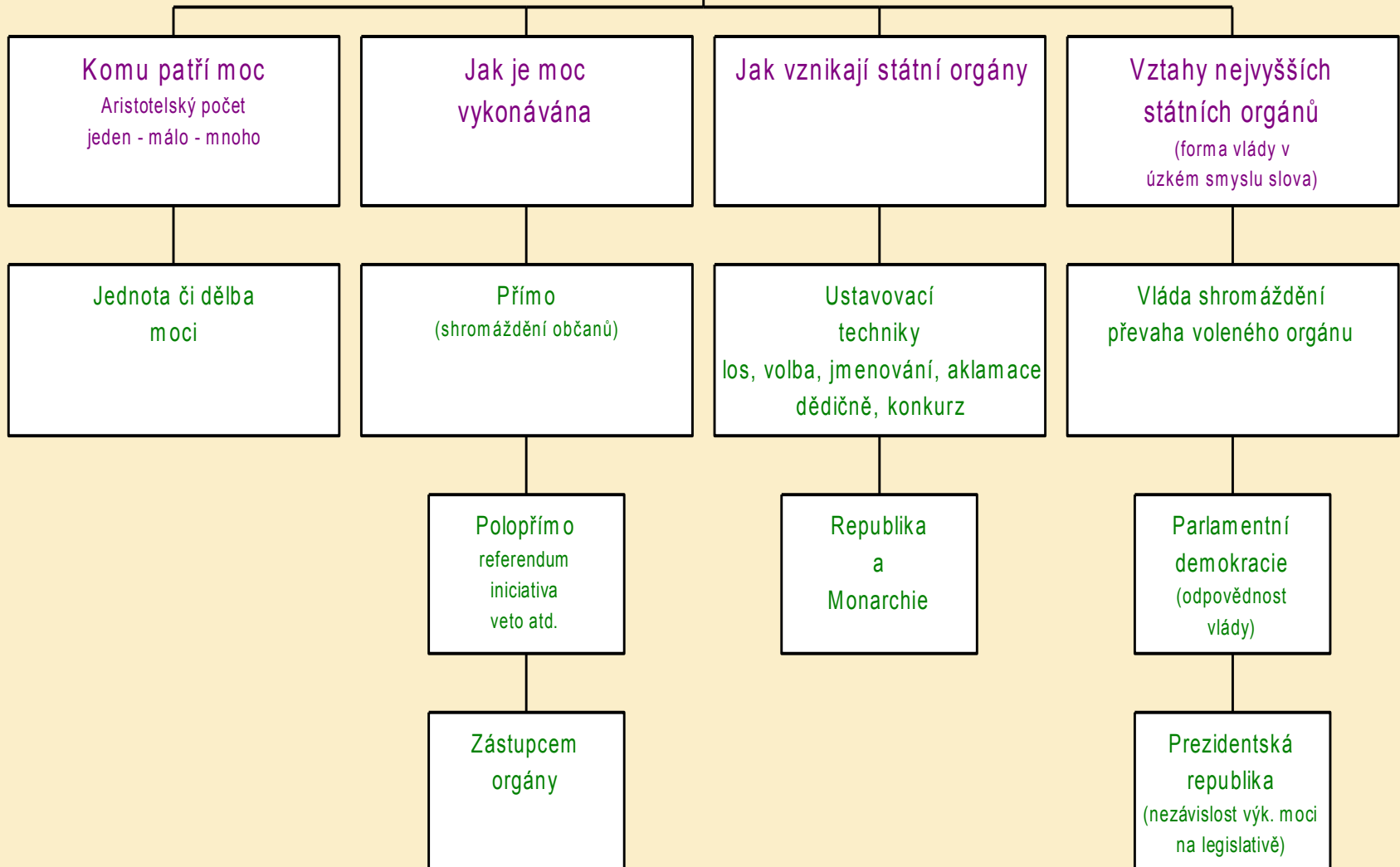
Prameny

- Základy státovědy. ASPI 2011 – obecný základ
- učebnice ústavního práva
- úplná znění zákonů – C.H.Beck – texty zákonů
č. 186 Ústava, Listina – obsahuje základní texty

Forma státu

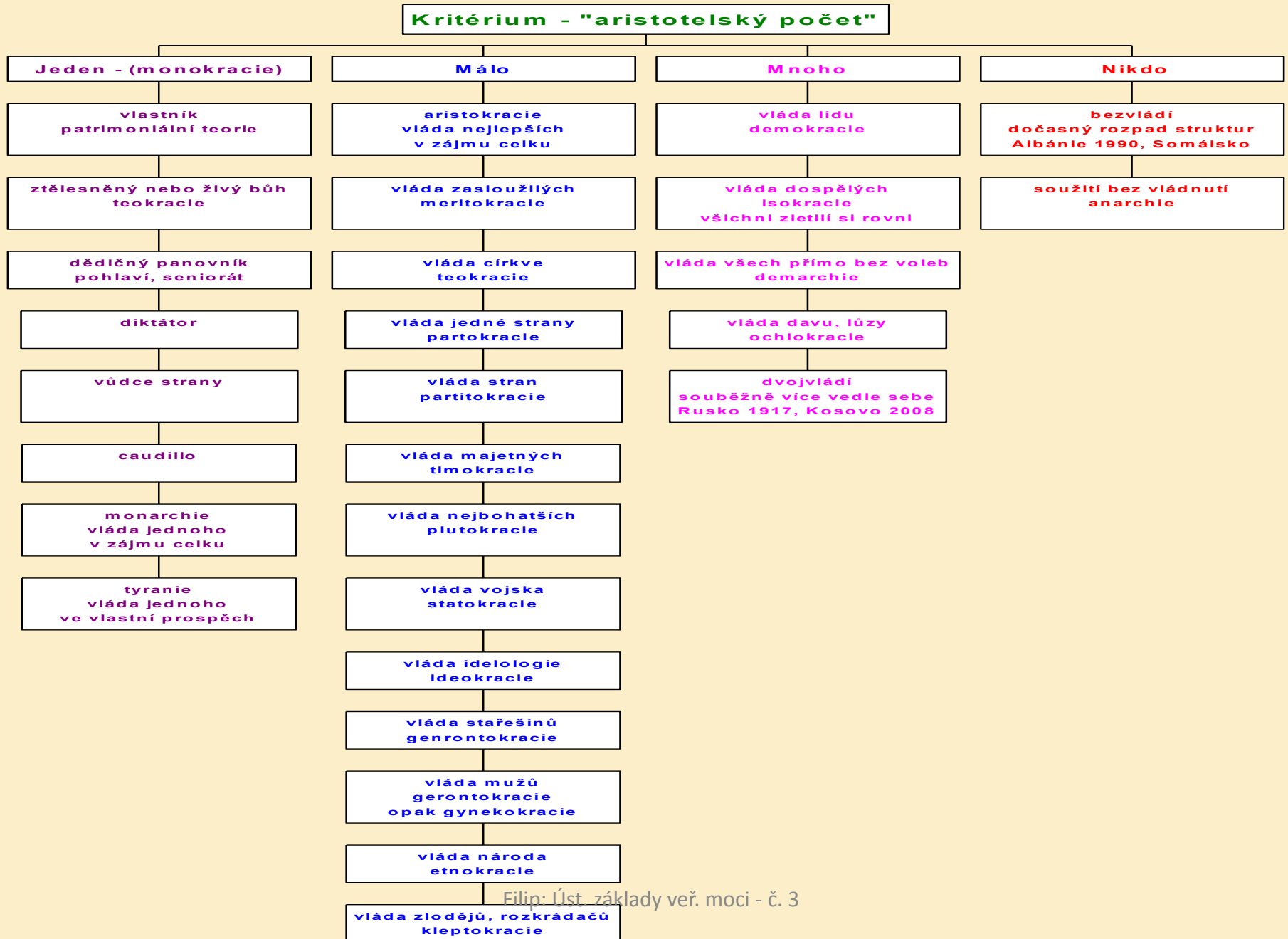
Forma vlády složky

Forma vlády – subjekt moci

Nositel moci z hlediska formy státu

Jak lid státní (popř. veřejnou) moc vykonává (1)

Základem je zastupitelská demokracie – opírá se o tyto principy

- **princip voleb**, který stanoví základní a jediný přípustný způsob legitimace zákonodárného sboru (čl. 16 odst. 1 Úst) nebo zastupitelstva (čl. 102)
- **princip volného (reprezentativního jako opak imperativního) mandátu**, který vyjadřuje vztah mezi reprezentanty a voliči. Podle čl. 25 Úst poslanci a senátoři vykonávají svůj mandát osobně a nejsou přitom vázáni žádnými příkazy (čl. 26). Je zde vyjádřen i účel mandátu prostřednictvím odkazu na slib, ve kterém slibují vykonávat mandát v zájmu lidu a v souladu se svým svědomím (čl. 23 odst. 3). Obdobné platí pro zastupitele v OZř a KZř,
- **mandát vzniká zvolením** (čl. 19 odst. 3 Úst). Jinou formu jeho nabytí (kromě nastoupení náhradníka) naše ústavní právo nezná,
- **mandát zaniká** především **hromadně**, tj. zaniká uplynutím volebního období u poslanců a senátorů, ukončením hlasování při volbách nového zastupitelstva obce (§ 55 odst. 1 a odst. 2 písm. d/ VOZ) nebo kraje (§ 48 odst. 2 ZVK) u zastupitelů, zánikem státu (ČSFR 1992), obce nebo kraje, rozpuštěním Poslanecké sněmovny nebo zastupitelstva (Senát je nerozpuštělný),
- **důvody individuálního zániku mandátu** jako odepření slibu nebo složení slibu s výhradou, vzdání se mandátu, ztrátu volitelnosti (u zastupitelů např. změna bydliště), vznik neslučitelnosti funkcí, neověření platnosti volby, smrt. U zastupitelů je to navíc rozhodnutí soudu v případě odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Jak lid státní (popř. veřejnou) moc vykonává (2)

Přímá demokracie – v ČR jen náznak v roce 1990 (úst. Zák. č. 294/1900 Sb. – obecní shromáždění) oproti USA, Švýcarsku

Polopřímá demokracie – subjekt moci se neschází, nejedná společně, jen rozhoduje.

Základní formy – referendum, iniciativa a veto (vždy lidové, krajské nebo místní)

V ČR třeba odlišit:

- **Výkon státní moci (čl. 2/2 Ústavy ČR) – jen za pomoci úst. zákona**, v praxi jen č. 515/2002 Sb., o rfd o přistoupení ČR k EU a 114/2003 Sb. (prováděcí zákon), viz

Od toho třeba odlišit výkon samosprávy – není v Ústavě, jen obecně v čl. 21 odst. 1 LZPS

Na úrovni zákona:

- **Místní úroveň – zákon č. 22/2004 Sb., o místním rfd, ve znění pozdějších předpisů** (viz text)
- **Krajská úroveň – zákon č. 118/2010 Sb., o krajském rfd, ve znění pozdějších předpisů** (viz text), od 1.1.2011, viz text (v podstatě vychází ze ZMRfd)

Úst. základy pro rfd jako výkon státní moci

- **Ústavní základy** – jsou tvořeny úst. zákonem č. 395/2001 Sb. (euronovela) a především úst. zákonem č. 515/2002 Sb.
- **Zásady** – výlučnost rfd pro přistoupení. Nelze ústavním zákonem.
- **Kdo hlasuje** – volební právo obecně do sněmoven – občanství + 18 let. Neurčeno zda v cizině.
- **Vyhlášení** – ex lege, automaticky v návaznosti na podpis smlouvy – ta podepsána v Aténách 16.4.2003. Čl. 1 odst. 5 je navíc. Trochu pozůstatek předchozích úprav. Prakticky se asi neuplatní. Odsunul by vyhlášení referenda o několik měsíců.
- **Opakované rfd** – návrh vlády, 2/5 poslanců nebo senátorů, ale až po dvou letech – čl. 3 odst. 3, tj. 14.6.2005.
- **Výsledek** – klíčová formulace, sveden velký boj a množství debat. Nakonec prostá většina bez kvora – oproti SR, kde 50%. Pokud ji získá a nebude zrušeno Ústavním soudem, jedinou překážkou již jen prezident nebo poslanci a senátoři – novela zákona o Ústavním soudu

Prováděcí zákon k rfd č. 114/2003 Sb.

- ZRF se týká třech oblastí – procedury referenda a orgánů pro rfd; novelizuje ZUS – přidává nový X. oddíl – Řízení ve věcech referenda o přistoupení ČR k EU a novelizuje zákon č. 309/1999 Sb.
- **Problém, že nejde o obecný zákon**, který by byl vždy jen doplněn krátkým adaptačním zákonem, pokud by šlo o speciální rfd.
- Neobsahuje vůbec úpravu **kampaně pro referendum**. Zde jsem neuspěl, ačkoli pro fair průběh a zasahování vlády a sdělovacích prostředků jsou možné problémy jasné.
- **Hlasování se koná pouze na území ČR**. Ze zahraničí je možné přijet hlasovat k nám.
- **Orgány pro referendum** – jako pro volby. Zvláštnost složení volební komise – kdo může vyslat člena a náhradníka (namítal jsem, zde neprošlo).
- **Informování občanů** – zvláštnost. Není volební kampaň. Ani zmínka. Je však povinnost (§ 1 odst. 2) dát k nahlédnutí smlouvu, která má 5 tisíc stran!! Je té na www.euroskop.cz - 28 mega. Dále obvyklé jako při volbách – starosta vyhlásí, dále k dispozici ÚZ a ZRF.
- **Hlasování** – procedura jako při volbách včetně obálek, což jsou vyhozené miliony. Stačilo by hlasovací lístek přeložit. ÚZ sice počítá s konáním spolu s volbami, ZRF na to ale nereaguje. Lístek (vzor 4) se nedodává domů, ale je ve volební místnosti.
- **Výsledek** - Celý postup zjištění výsledku je jako u voleb. Povinnost dodat je nyní zkrácena na 12 hodin oproti volbám, neboť lístky spočítá do hodiny každá komise.
- **Soudní přezkum** – jednak s.r.s. pro seznamy voličů (námitkové řízení u krajského soudu), jednak dvojí typ řízení před Ústavním soudem. ZUS se mění dvojnásobem – v § 71a odst. 1 – důvod – změna euronovely úst. zákonem 515/2002 Sb., jednak dodán nový X. oddíl.
- Řízení o nevyhlášení referenda – jen opakované, jinak povinnost ze zákona.
- Řízení o nezákonnosti postupu referenda – kuriozní marginální rubrika
- Pokud to vše projde, může ještě napadena sama smlouva o přistoupení prezidentem nebo skupinou poslanců nebo senátorů § 71a odst. 1.
- Musel být též novelizován zákon č. 309/1999 Sb., neboť označení výsledku referenda nelze podřadit pod rozhodnutí prezidenta.

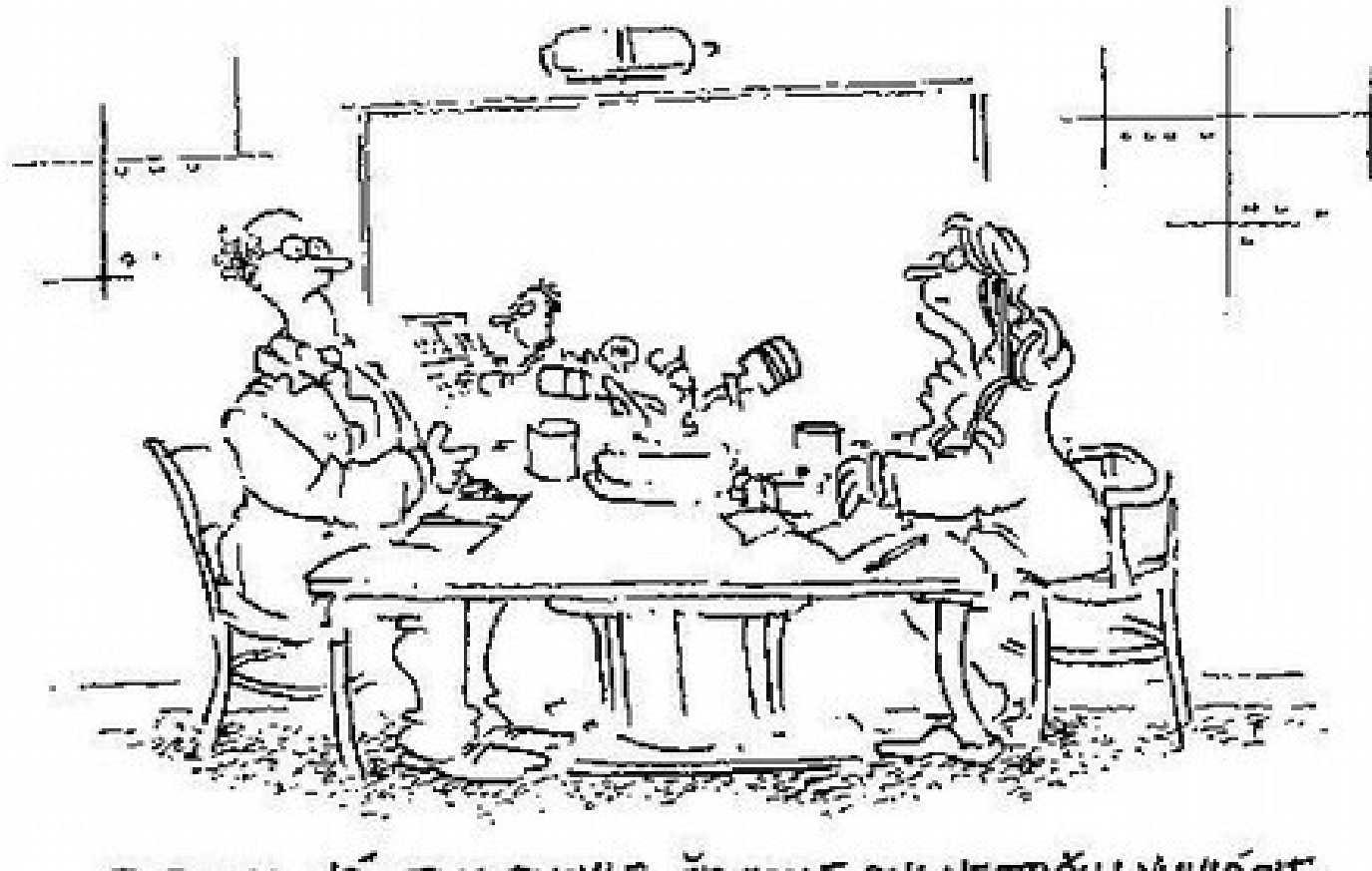
Argumenty pro referendum

1. voliči se nemohou scházet na jednom místě a přijímat rozhodnutí
2. kontrola voličů nad reprezentanty
3. PL si může přijímat zákony jak chce, voliči kontrolují až při dalších volbách, rfd je stálá a bdělá kontrola (vedle posílení exekutivy a Ústavního soudu)
4. rfd znemožňuje korupci, lobismus jako parlamentarismus
5. rfd napravuje nezdravé partajní vztahy, výraz obecné vůle, ne taktiky stran, rfd je pro to, co lidi spojuje, politické strany využívají toho, co lidi rozděluje
6. ochrana zájmů federálních jednotek a současně vytváření jednoty lidu bez ohledu na vnitřní strukturu federace
7. politická výchova občanů pro věci veřejné
8. nástroj k dosažení společenského klidu a vnitřní stability
9. k politickým kompromisům
10. působí jako konzervativní horní sněmovna, brání unáhleným rozhodnutím
11. proti hypertrofii zákonů

Argumenty proti referendu

- 1. narušuje základy zast. DM, snižuje vážnost PL, pocit odpovědnosti jeho členů, odděluje projednání a rozhodování
- 2. voliči hlasují o něčem, čemu nerozumí
- 3. veřejné mínění často proti všemu
- 4. do jednoho pytle lze spojit kladné i záporné věci, jen ano-ne
- 5. rozdíl znalostí poslance a průměrných voličů
- 6. konzervativní povaha, zákony neprojdou
- 7. příliš časté použití unavuje voliče, klesá účast, rozhoduje malý počet
- 8. možnost zneužití politickými stranami, které mají menšinu v PL
- 9. stálé vyvolávání neklidu mezi voliči, příležitost pro agitátory
- 10. nebezpečí pro parlamentarismus
- 11. zbytečné v zemích, kde svoboda tisku,
- 12. nebezpečí falšování a podvodů (Hes. 168 tisíc podpisů – 90 tis. falešných)

Přímá a zastupitelská demokracie

Zabrali nás tak rychle, že jsme ani nestačili vyhlásit referendum, jestli se máme bránit. Právo 21.8.2007

Argumenty pro i proti

- 1. je jen pojistný ventil, doplnění systému
- 2. sdělovací prostředky již informují každého, ani poslanci nerozumí, výchova voličů
- 3. třeba objasnit, lepší legislativní technika
- 4. spolupráce různých vrstev lidu
- 5. PL musí odrážet složení voličstva, ne většinový systém
- 6. absence – lze spojit s volbami, mobilizace voličů
- 7. i u voleb se podvádí

Republika

- V případě, že suverén nevykonává moc přímo, nýbrž prostřednictvím k tomu zřízených orgánů, je pro určení formy vlády důležité, jakým způsobem jsou tyto orgány ustavovány a kdo může být do funkce v nich ustanoven. Z tohoto hlediska je ČR již ve svém názvu a v dalším obsahu (čl. 54, čl. 57) ústavně definována jako republika.
- To zahrnuje:
- vyloučení jiné legitimace k výkonu moci (náboženské, aristokracie, strana, třída, žádná totalita), než je moc lidu (čl. 2 odst. 1 Ústavy ČR),
- svoboda a rovnost jednotlivce,
- úřadu se lze ujmout jen na základě rozhodnutí většiny a na čas (čl. 6 Ústavy ČR a čl. 21 odst. 2 Listiny),
- menšina může brzdit a bránit, nikoli ale pozitivně určovat ,
- neutralita státu (čl. 2 odst. 1, čl. 15 Listiny),
- veřejnost rozhodnutí a jejich kontrola,
- vázanost ústavou a zákonem při výkonu úřadu .

Princip konsenzu

TAK TAKLE SE DĚLÁ VYSOKÁ POLITIKA!

Znaky parlamentní republiky ve srovnání s prezidentskou

1. shromáždění je parlamentem (nedůvěra, kontrola, polit. odpovědnost),
2. výkonná moc má dvě části (hlava a vláda) /jen jedna hlava/
3. hlava určuje šéfa vlády /šéf vlády i hlavou/
4. šéf vlády určuje ministry /hlava státu určuje své tajemníky/
5. vláda je kolegiální orgán /hlava je totožná s výk. mocí/
6. ministři zpravidla členy Parlamentu /neslučitelnost/
7. vláda úst. polit. odpovědná /jen úst.právně/
8. jen šéf vlády určuje, kdy hlava rozpustí PL /nerozpustitelné, ani nedůvěra/
9. PL je normativně nejvyšší mocí ve státě /odděleny/
10. vláda voličům odpovědná nepřímo přes PL /přímo volena/
11. PL je ústřední mocí i v politickém systému /není taková ústřední moc/.

Varianty jsou prezidentsko-parlamentní (existuje samostatná vláda, ale závisí na prezidentovi), parlamentně-prazidentská (možnost nedůvěry). Viz výše.

U nás není čistý model parlamentní formy. Vliv dělby moci, která zahrnuje nejen tři moci, ale je i uvnitř těchto mocí. Najděte rozdíly.

Dále jsou zde činitelé kontroly moci, které oproti 19. století (klasické vzory) povahu parlamentarismu změnily:

- politické strany,
- přímá demokracie (u nás minimum),
- VUSC (vertiální struktura),
- media (zejména nezávislá, to ale veřejnoprávní)
- veřejnost (petice, shromažďování, volby).

Lze též využít Státovědy (racionalizovaný parlamentarismus).

Podoba parlamentarismu v ČR

- Lze vyjít z učebních pomůcek
- Ústava ČR – čl. 1, 2, 5, 6, 9 až 10a, 15 – 80
- JŘPS – zejména postavení poslance, pravidla konání schůzí (obecná procedurální pravidla), zákonodárny proces, státní rozpočet, mezinárodní smlouvy, vztah k EU
- JŘS – totéž
- Zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů

Zastupitelská demokracie

MARIE, POJĎ DOMŮ, MÁŠ NA VÍC NEŽ NA VYSEDÁVÁNÍ V PARLAMENTU!

Význam zákona pro větve veřejné moci

- **zákon je podle Úst a LPS podkladem pro uplatňování státní moci a současně s tím i její mezí ve vztahu k jednotlivci** (čl. 2 odst. 3 a 4 Úst a čl. 2 odst. 2 a 3 LPS),
- **zákon je podkladem pro normotvornou činnost** jiných státních orgánů (čl. 78, čl. 79 odst. 3 a čl. 104 odst. 3 Úst,
- **zákon je měřítkem právnosti výkonu nařizovací moci** výkonných orgánů (čl. 78, čl. 79 odst. 3 a čl. 87 odst. 1 písm. b) Úst),
- **zákon je jediným prostředkem ke zřizování orgánů výkonné moci**. Ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem (čl. 79 odst. 1 Úst),
- **na zákony je vázán výkon soudnictví**. Působnost a organizaci soudů stanoví zákon. Zákon též určuje případy, kdy rozhoduje senát nebo samosoudce a kdy se na rozhodování účastní další občané. Soudce je při rozhodování vázán zákonem; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem (čl. 95 odst. 1 Úst).
- **Důležitý ústavní institut výhrady zákona** (požadavek, aby určitá úprava byla upravena zákonem).
- Může být **formální** (nejsou stanoveny další požadavky) nebo **materiální**, kdy nestačí pouhá forma zákona, ale předepisují se podmínky, za kterých může být zákon vydán (srov. např. čl. 12 odst. 3, čl. 14 odst. 3 LPS).
- Dále rozlišujeme **parlamentní výhradu**, která znamená, že určitá otázka můžeme být řešena pouze aktem parlamentu, ať již jeho usnesením nebo zákonem či ústavním zákonem (zákaz delegace).
- Protože náš Parlament již není nejvyšším orgánem státní moci ve smyslu vlády shromáždění (viz výše), platí současně i **výhrady exekutivy**, tj. oblasti, ve kterých může působit jen výkonná moc (vedení války, sjednávání mezinárodních smluv). Jsou i věcné, z povahy věci plynoucí hranice zákonodárné moci, které se mění místem a časem.

Parlamentarismus v ČR jako soubor hodnot, institucí a procedur

Hodnoty:

- a) principy většiny a ochrany menšiny a vláda na čas, střídání u moci, politické kyvadlo
- b) reprezentativní mandát,
- c) uznání plurality ve společnosti a její reprezentace v podobě existence politických stran a jejich svobodné soutěže
- d) princip konsenzu

Instituce

- a) politické strany na parlamentní půdě v podobě poslaneckých klubů, uznání opozice jako alternativy (zvýhodnění klubů opozice – 1.3 koeficient),
- b) vláda závisí svým vznikem i setrváním ve funkci pouze na důvěře PS, je kontrolována,
- c) vláda je úzce spjata s Poslaneckou sněmovnou (účast, členství, citace, interpelace),
- d) hlava státu je moderátorem,

Procedury a normativní základ:

- a) Ústava ČR
- b) zákon o jednacím řádu PS (90/1995 Sb.) a zákon o jednacím řádu Senátu (č. 107/1999 Sb.)
- c) jiné zákony (zákon o volbách do Parlamentu, trestní zákon, trestní řád, zákon č. 236/1995 Sb., plat)
- d) usnesení k jednacím řádům
- e) observance, usance

Principy parlamentarismu

ochrana menšiny

PŘESVEDČILI JSME SE O TOM, A TĚ SI NECHTE PRO SEBE,
ŽE VĚTŠINA MÁ MÁLOKDY PRAVDU.

Bikameralismus v ČR

- 1. Způsob vzniku komor** – typy komor (stavy, horní, federální, regionální, senátní)
- 2. Složení komor** – dědičné, virilní, volené, delegované
- 3. Působnost komor**
  - 1. Rovnoprávné rozhodování komor – další list**
  - 2. Rozhodování bez ohledu na členství v komoře** – volba prezidenta
  - 3. Rozhodování pouze Poslaneckou sněmovnou** – vláda (odpovědnost, citač.právo, interpel), nouz. stav, veto, rozpočet, fcionáři NKÚ
  - 4. Rozhodování pouze Senátem** – konfirmace, úst. žaloba, tr.stíh. ÚS
  - 5. Rozhodování samostatně v téže věci** - podání žaloby ve věci porušení zásady subsidiarity aktem Evropské unie
  - 6. Eventuální rozhodování Senátu** – nemusí, ale může (většina zákonů)
  - 7. Rozhodování na návrh Senátu** - volba VOP a jeho zástupce
  - 8. Rozhodování o vnitřních věcech komor**
- 4. Řešení sporů mezi komorami** – rovnoprávné (nutnost dohody – dohodovací řízení, člunek), převaha jedné z komor (postup, jak rozhodne)

Rovnoprávné rozhodování komor

- 1. přijímání ústavních zákonů nebo dání souhlasu k ratifikaci mezinárodních smluv, kterými se některé pravomoci orgánů ČR přenášejí na mezinárodní organizaci nebo instituci (čl. 39 odst. 4).**
Druhý případ ovšem platí jen v případě, že se o přenosu pravomocí nerozhoduje v referendu (viz úst. zák. č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení ČR k Evropské unii),
- 2. přijetí volebního zákona, zákona o zásadách jednání a styku obou komor mezi sebou, jakož i navenek, zákona o jednacím řádu Senátu (čl. 40 Ústavy ČR) a zákona o provádění referenda (čl. 6 úst. zák. č. 515/2002 Sb.),**
- 3. volba prezidenta republiky v prvním a druhém kole (čl. 58),**
- 4. rozhodnutí o tom, že prezident nemůže ze závažných důvodů vykonávat svůj úřad (čl. 66),**
- 5. přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu (čl. 39 odst. 3)**
- 6. přijetí usnesení o souhlasu s vysláním ozbrojených sil ČR mimo území ČR nebo s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR, jakož i k přijetí usnesení o účasti ČR v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je ČR členem (čl. 39 odst. 3),**
- 7. dávání souhlasu k ratifikaci mezinárodních smluv:** upravujících práva a povinnosti osob; spojeneckých, mírových a jiných politických; z nichž vzniká členství ČR v mezinárodní organizaci; hospodářských, jež jsou všeobecné povahy a smluv o dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu,
- 8. vyhlášení stavu ohrožení státu (čl. 7 odst. 2 úst. zák. č. 110/1998 Sb.).**

Působnost Parlamentu

je neoddělitelně spjata s jeho pravomocemi a formami činnosti.

Může být uplatněna jen v rámci určitých společenských vztahů.

má vždy určitý rozsah, který je dán subjekty, mezi kterými vztahy vznikají, časem a prostorem, ve kterém existují a objekty, kterých se týkají, zahrnuje:

- působnost ústavodárnou,
- působnost zákonodárnou,
- působnost kreační a organizační,
- působnost v základních otázkách zahraniční politiky,
- působnost v základních otázkách vnitřní politiky,
- působnost kontrolní,
- působnost autonomní.

Pravidla činnosti Parlamentu - časová

určují dobu, ve které vykonává svou působnost

Volební období – zkrácení, prodloužení, funkční Senátu

Zasedání – dříve jarní a podzimní, nyní permanentní

Schůze – řádná, mimořádná, ustavující

Princip diskontinuity – osobní, věcná, funkcionářská

Publikační právo

Definice – souhrn právních předpisů a jejich ustanovení, která upravují:
které právní předpisy a jiné skutečnosti,
jakým způsobem,
v jakém publikačním orgánu s publikačním monopolem a
s jakým důsledkem se vyhlášují s účinkem domněnky všeobecné znalosti (§ 2 ABGB)

Druhy

ústní a písemné, e-Sbírka se připravuje
materiální a formální publikace
obligatorní a fakultativní
v úplném znění a oznámení o vydání, dále republikace (nemá normotvorný a informační účinek)

Funkce publikačního orgánu

evidenční – od 1.10.1849, určuje, co oficiálně platí a je známo
informační – ignorantia iuris non excusat, iura novit curia, každý zná, nedokazuje se (dříve *communis opinio doctorum*)
normotvorná – nabytí platnosti, princip právního státu (čl. 52 Ústavy, § 3/1 ZSZMS)

Publikační orgány v ČR

tištěné – Sbírka zákonů, Sbírka mezinárodní smluv, Úřední věstník EU, Věstník právních předpisů kraje,
úřední deska – mají obvykle správní úřady, v případě obcí obligatorní způsob
způsob umožňující dálkový přístup – příklady z ČR a jiných zemí

Výkonná moc v ČR

- Vyjít z učebních pomůcek
- Dále text Ústavy – čl. 54 až 80
- Kompetenční zákon č. 2/1969 Sb.
- Zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů

Povaha slibů a přísah

SLIBUJI, ŽE NEBUDU KRÁST, K ČEMUŽ MI DOPOMÁHEJ BŮH!

Soudní moc

- Viz materiály konzultace č. 2 (10.12.)
- Základní ustanovení zákona č. 6/2002 Sb. (viz úzetko k právnickým profesím, soudům atd.)
- Zákon č. 7/2002 Sb. (kárné řízení)
- Výrazně ovlivněno judikaturou ÚS k platům soudců (viz naposledy nálezy č. 269/2020 Sb.), postavení soudních funkcionářů a nezávislosti soudů (nálezy č. 349/2002 Sb., č. 397/2006 Sb. a č. 294/2010 Sb.)
- Další prameny:
  - Základy státovědy. ASPI 2011, kap. 11
  - učebnice ústavního práva – výklady k soudní moci a ústavnímu soudnictví v ČR

Soudní moc a druhy soudní pravomoci

- V Ústavě ČR nacházíme vymezení základních soudních kompetencí v podobě rozhodování sporů o právo mezi stranami, rozhodování o vině a trestu (čl. 90 Ústavy), v podobě ochrany před zásahy orgánu veřejné správy (čl. 36 odst. 2 Listiny) a v podobě rozhodování o právnosti právních předpisů a dalších zvláštních aspektech ochrany ústavnosti (čl. 83 a čl. 87 Ústavy).
- Možno tak dojít k závěru, že ústavní předpisy vytvářejí podle toho, jaké otázky soudy řeší, ústavní základ čtyř druhů soudní pravomoci v obecném smyslu, a to:
- **civilněprávní** - rozhodování sporů o právo mezi stranami. Čl. 90 Ústavy hovoří o ochraně práv (*což může mít širší význam – i pro správní soudnictví*). Blíže tuto otázku rozvádí zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích (úplné znění č. 32/1996 Sb. - dále jen "ZSS"), který stanoví, že úkolem soudů v této oblasti je rozhodovat o právech, povinnostech a právech chráněných zájmech fyzických a právnických osob a státu. Ještě blíže to řeší § 7 odst. 1 OSŘ, který stanoví, že v občanském soudním řízení soudy projednávají a rozhodují věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných, družstevních, jakož i z obchodních vztahů, pokud je neprojednávají a nerozhodují jiné orgány,
- **trestněprávní** - ochrana společnosti rozhodováním o vině, a je-li tato zjištěna, tak rovněž rozhodování o trestu (čl. 90 Ústavy, čl. 40 odst. 1 Listiny). Zákon č. 335/1991 Sb. zde hovoří o rozhodování o vině obžalovaného a ukládání zákonem stanovených trestů, popřípadě jiných opatření,
- **správněprávní** - přezkoumávání rozhodnutí vydaných správními orgány ve správním řízení jako prostředek ochrany před nezákonnými rozhodnutími orgánů veřejné správy (čl. 36 odst. 2 Listiny),
- **ústavněprávní** - rozhodování o ústavnosti zákonů a zákonnosti jiných právních předpisů, popř. o ústavnosti některých individuálních právních aktů a postupů (čl. 87 odst. 1 Ústavy).
- Pojem soudní pravomoci zde chápu v procesuálním pojetí, kde současně zahrnuje i věcnou působnost soudu, nikoli tedy pojetí pravomoci v úzkém smyslu slova. K těmto rozdílům viz podrobněji Zoulík, F.: Soudy a soudnictví. Praha 1995, s. 24-27.

Ústavní principy organizace a činnosti soudní moci

- **výkon soudní moci jménem republiky** vyjadřuje republikánskou formu vlády a jednotný zdroj moci soudní – lid;
- **nezávislost soudů a soudců** je jádrem principu právního státu (čl. 1/1 Ústavy ČR) – viz další list;
- **rozhodování senátem a samosoudcem** řeší Úst v čl. 94 odst. 1 tak, že **rozhodování samosoudcem je pravidlem**, kdežto senátní rozhodování výjimkou. Kromě toho může určité úkony soudu v občanském soudním řízení, v trestním řízení vykonávat rovněž **vyšší soudní úředník** (zák. č. 128/2008 Sb.);
- **účast lidu na výkonu soudní moci** podle čl. 94 odst. 2 představuje uplatnění laického prvku, který má s ohledem na čl. 2 odst. 1 Úst rovněž svůj význam. Úst přitom neurčuje, jakou podobu bude tato účast mít, tj. zda půjde o přisedící nebo o porotce; v současnosti je snaha zlikvidovat účast přisedících
- **vázanost soudce zákonem a mezinárodní smlouvou** (čl. 95 odst. 1 Úst), nikoli již akty výkonné moci. To nevylučuje oprávnění soudce, aby se přesvědčil, že se jedná o zákon, který byl řádně vyhlášen (čl. 52 Úst,). Z čl. 95 odst. 1 Úst plyne, že **soudce je oprávněn posoudit, zda je podzákoný právní předpis v souladu s právním předpisem vyšší právní síly**, tj. zákonem, mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Úst nebo ústavním zákonem. Pokud je podle názoru soudu zákon, jehož má být při řešení věci použito, v rozporu s ústavním zákonem (čl. 95 odst. 2 Úst), nemůže sám rozhodnout, nýbrž musí věc předložit k rozhodnutí Ústavnímu soudu v rámci řízení o zrušení zákonů podle § 64 odst. 3 ZÚS;
- **rovnost účastníků řízení před soudem** (čl. 37 odst. 3 LPS, čl. 96 odst. 1 Úst);
- **ústnost a veřejnost soudního jednání** (čl. 96 odst. 2) je i o určitou kontrolou výkonu soudní moci. Proto se zásada veřejnosti nemůže týkat jen účastníků řízení. Rozsudek nebo nálezn jako forma výkonu státní moci musí být podle čl. 96 odst. 2 Úst vždy vyhlášen veřejně.

Nezávislost soudů a soudců v ČR

- **nezávislost soudů** je jádrem principu právního státu (čl. 1/1 Ústavy ČR). Jeho institucionální zárukou je to, že soudnictví není součástí soustavy jiných orgánů. Soudnictví nemůže být vykonáváno zákonodárným sborem, ani výkonnou mocí.
- Soudy proto **vytváří zvláštní soustavu orgánů** (čl. 91 odst. 1 – Nejvyšší soud, NSS, vrchní soudy, krajské soudy a okresní soudy) oddělenou od ostatních a současně také nevykonávají jejich funkce. **Organizace soudů je vyhrazena zákonné úpravě** (čl. 91 odst. 2 Úst). S těmito zásadami souvisí tradiční princip tzv. **zákonného soudce**, který z hlediska jednotlivce značí, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci (čl. 38 odst. 1 LPS);
- **nezávislost soudců** (čl. 82 Úst) je vyjádřen ve vztahu k těm, kteří soudnictví u soudů vykonávají. Spočívá např. v tom, že soudce nemůže být vázán žádnými pokyny, jak má rozhodnout v konkrétním případě, má rozhodovat nestranně. Jeho nestrannost nesmí nikdo ohrožovat (čl. 82 odst. 1 Úst ČR). Dále podle čl. 18 odst. 2 LPS se nesmí zasahovat do nezávislosti soudů peticí. Soudce má být podřízen jen zákonům a mezinárodním smlouvám. To neznamena, že není vázán i podzákonnými právními předpisy, pokud dojde k závěru, že neodporují zákonu. Jeho rozhodnutí může přezkoumat zase jen soud (čl. 91 a 92 Úst). Soudce nelze z funkce odvolat proti jeho vůli, pokud se nedopustil takového kárného provinění, které by to odůvodňovalo (čl. 82 odst. 2 Úst). Soudci obecných soudů jsou jmenováni na neomezené časové období (čl. 93 odst. 1 Úst), kdežto u soudců Ústavního soudu to je 10 let (čl. 84 odst. 1 Úst). V roce 2008 bylo zavedeno funkční období předsedů a místopředsedů obecných soudů (zák. č. 314/2008 Sb. - 7, resp. 10 let – viz náleží Pl. ÚS 39/08); pro hodnocení chování soudců platí zvláštní pravidla kárné odpovědnosti (zákon č. 7/2002 Sb.). Soudce je též zajištěn hmotně a nelze jej libovolně přesazovat (čl. 82 odst. 2 Úst). V případě soudce Ústavního soudu je to vyloučeno z povahy věci (koncentrované ústavní soudnictví);